

MỘT SỐ ĐÁNH GIÁ BƯỚC ĐẦU VỀ CHIẾN LƯỢC KẾT NỐI Á - ÂU CỦA LIÊN MINH CHÂU ÂU

Nguyễn Thị Thu Hà*

Tóm tắt: Ngày 19/9/2018, Ủy ban Châu Âu đưa ra một Thông cáo Chung quan trọng, nhan đề: “Kết nối châu Á và châu Âu - Xây dựng những trụ cột cho Chiến lược Châu Âu” (Connecting Europe and Asia - Building blocks for an EU Strategy - CEA). Đây là lần thứ hai trong lịch sử quan hệ giữa hai châu lục, châu Âu đưa ra một chiến lược toàn diện cho châu Á (lần thứ nhất là Chiến lược châu Á mới – NAS, được đưa ra năm 1994), đồng thời cũng là lần cạnh tranh tiếp theo đối với các đối thủ toàn cầu trong việc bảo vệ quyền lợi và củng cố vị trí của EU tại châu Á. Tuy nhiên, Chiến lược lần này thể hiện mục tiêu của châu Âu trong việc giành lại vai trò trước vị thế ngày càng tăng của Trung Quốc. Bài viết đưa ra những đánh giá bước đầu về Chiến lược này.

Từ khoá: Chiến lược kết nối Á - Âu, kết nối giao thông, kết nối kỹ thuật số, kết nối năng lượng, kết nối con người, kết nối bền vững, kết nối kiểu EU

Abstract: On September 19th 2018, the European Commission issued an important Joint Statement, entitled: “Connecting Europe and Asia building blocks for an European Strategy” (CEA). This is the second time in the history of relations between the two continents, Europe offers a comprehensive strategy for Asia, as well as the following competition for the other global competitors in the protection of interests and strengthening the position of Europe in Asia. However, this Strategy represents a stronger ambition of Europe in regaining its leader role against China’s fast growing. The article provides initial assessments of this Strategy.

Keywords: Connecting Europe and Asia, transport link, digital network, energy connectivity, people connectivity, sustainable connectivity, European way to connectivity

1. Bối cảnh ra đời

* NCS, Viện Nghiên cứu Châu Âu

Nhận bài ngày: 17/11/2018
Phản biện xong 21/12/2018
Chấp nhận đăng 12/2/2018

Chiến lược Kết nối Á - Âu ra đời trong bối cảnh thế giới có nhiều biến động và sự trỗi dậy của khuynh hướng dân túy. Ở Mỹ, Đại diện đảng Cộng hòa, ông Donald Trump, một con người đặc biệt vừa bước ra từ giới doanh nhân - trúng cử Tổng thống thứ 45

trong sự bất ngờ của thế giới cùng với phương châm thực dụng: “Nước Mỹ trên hết - America first”. Phương châm này, một mặt chính là liều thuốc đặc trị đối với căn bệnh rệu rã mà siêu cường này vẫn loay hoay tìm cách chữa chạy kể từ cuộc khủng hoảng tài chính tiền tệ năm 2008, khi gần như ngay lập tức chận đứng đà thất nghiệp, thúc đẩy GDP, song mặt khác cũng đồng thời đặt ra nhiều vấn đề trong chính trị quốc tế khi Mỹ chỉ chú trọng tới các vấn đề đối nội và coi nhẹ các sứ mệnh an ninh chính trị trên thế giới. Việc nước Mỹ tuyên bố rút lui khỏi Hiệp định Đối tác kinh tế xuyên Thái Bình Dương (TPP), và mới đây là rút toàn bộ quân tại Syria, và có thể sẽ rút tiếp 1/2 quân tại Afganistan đã làm dấy lên những nguy cơ bất ổn trên toàn thế giới¹.

Tại Liên minh Châu Âu (EU), xu thế ly khai thắng thế ở Anh với sự kiện những người dân bất mãn với các khoản đóng góp bất công cho mái nhà chung và những bất cập không thể khắc phục, đã bỏ phiếu rút khỏi EU (Brexit). Việc nước Anh rời EU là một sự kiện chấn động, nằm ngoài mọi dự liệu, đã gây ra nhiều xáo trộn tại châu lục này trong một khoảng thời gian rất dài, đã mở màn cho những dự định tương tự tại hàng loạt quốc gia thành viên Liên minh.

¹ Megan Specia, *Winners and Losers in Trump's Planned Troop Withdrawal From Syria*, The New York Times, <https://www.nytimes.com/2018/12/20/world/middleeast/winners-losers-syria-trumps-troops.html>, truy cập ngày 24/12/2018.

Trung Quốc, sau 30 năm “ăn mình”, đã trở dậy thành một người khổng lồ trong thương mại, nắm giữ lượng ngoại tệ dự trữ lớn nhất thế giới² và là nhà đầu tư nước ngoài ngày càng quan trọng, bao gồm cho cả châu Âu. Cho rằng “thời cơ đã đến”, Trung Quốc một mặt thực hiện chiến dịch truyền thông ồn ào trong nước về “giác mộng Trung Hoa”, mặt khác thực thi một chính sách đối ngoại quyết đoán, đồng thời triển khai một chiến lược khổng lồ với tham vọng tạo ra một “cuộc chơi” mới: Sáng kiến “Vành đai, Con đường” - BRI, bắt đầu từ năm 2013. Vì độ lớn và tầm ảnh hưởng của BRI, người ta còn gọi đây là “Kế hoạch Marshall của Trung Quốc”³ có tổng đầu tư lên tới 1.200 - 1.300 tỉ USD cho tới năm 2027. Theo đó, Trung Quốc sẽ tạo nên những tuyến đường sắt kết nối Trung Quốc với châu Âu, với Nga, Trung Đông, Trung và Đông Nam Á; xây dựng các tuyến đường biển, hải cảng dọc theo Biển Đông, Ấn Độ Dương và Nam Thái Bình Dương đi qua 65 quốc gia đang nắm giữ 30% GDP danh nghĩa toàn cầu, 40% tăng trưởng GDP và 44% dân số thế giới⁴.

² Jeff Desjardins (2018), *These are economies which hold the most foreign currency*, World Economic Forum, <https://www.weforum.org/agenda/2018/06/mapped-the-countries-with-the-most-foreign-currency-reserves>, truy cập ngày 7/1/2019.

³ Vũ Hiền (gt), *Bắc Kinh hướng Tây để hội nhập Á-Âu*, <http://nghiencuuviendong.vn/nghien-cuu-trung-quoc/4888-bc-kinh-hng-tay-hi-nhp-a-au>, 12/5/2015.

⁴ Morgan Stanley, *Inside China's plan to create a modern silk road*, <https://www.morganstanley.com/ideas/china-belt-and-road>, truy cập ngày 18/12/2018.

BRI ban đầu đã gây “choáng ngợp” với nhiều quốc gia EU, tuy nhiên chỉ qua chưa đầy 2 năm, nó đã đặt ra nhiều vấn đề, đặc biệt về tính bền vững về kinh tế, môi trường, xã hội và tài chính bởi cách làm ăn “khuyết tật, thiếu minh bạch” của Trung Quốc. Bằng chứng rõ rệt nhất bộc lộ cách “làm ăn” này của Trung Quốc chính là việc “đi đêm” với Hungary trong dự án làm tuyến đường sắt Belgrade-Budapest, “*đi ngược lại chương trình nghị sự của EU về tự do hoá thương mại, sử dụng sức mạnh tài chính để ép các quốc gia nhỏ hơn phải đàm phán theo sự chèo lái của Trung Quốc, bỏ qua các quy tắc thương mại và đầu tư quốc tế*”⁵ Tháng 4/2018, 27/28 đại sứ EU tại Trung Quốc đã cùng nhau ký vào một bản báo cáo chỉ trích BRI vì đã bộc lộ ra những vấn đề không hề nhỏ của việc triển khai dự án, cũng như quan hệ EU - Trung Quốc⁶; rằng Trung Quốc đã thiết kế tiến trình toàn cầu hoá chỉ nhằm đáp ứng các lợi ích của mình và BRI chính là để phục vụ những mục tiêu chính trị trong nước như giảm công suất dư thừa, tạo ra các thị

trường xuất khẩu mới, bảo vệ quyền khai thác các nguồn nguyên liệu thô”⁷.

Còn châu Á, thời điểm này đã vận động theo đúng như những dự đoán của Ngân hàng Thế giới hồi đầu những năm 1990, trở thành một khu vực ngày càng quan trọng cả về kinh tế và chính trị của thế giới. Trong suốt giai đoạn khó khăn sau cuộc khủng hoảng tài chính tiền tệ năm 2008, châu Á luôn giữ vai trò thúc đẩy nền kinh tế toàn cầu với tốc độ tăng trưởng bình quân duy trì ở mức 5,7-5,8%⁸. Quan hệ giữa châu Âu và châu Á đến thời điểm này cũng đã đạt được những thành tựu rất quan trọng, đặc biệt trong thương mại và đầu tư. Châu Á chiếm tới 35% xuất khẩu và 45% nhập khẩu của EU (tương ứng với 618 và 774 tỉ EUR)⁹ và có 4 quốc gia khu vực này nằm vào danh sách 10 đối tác chiến lược của EU. Một số hiệp định thương mại tự do (FTA) giữa EU và một số quốc gia châu Á đã được ký kết,

Lily Kuo and Niko Kommenda, *What is China's Belt and Road Initiative?*, <https://www.theguardian.com/cities/ng-interactive/2018/jul/30/what-china-belt-road-initiative-silk-road-explainer>, truy cập ngày 18/12/2018.

⁵ Ravi Prasad (2018), *EU Ambassador condemns China Belt and Road Initiative*, The Diplomat, <https://thediplomat.com/2018/04/eu-ambassadors-condemn-chinas-belt-and-road-initiative/>, truy cập ngày 22/12/2018.

⁶ Ravi Prasad (2018), t.lđđ.

⁷ Keegan Elmer (2018), *EU presents united front against China's 'unfair' Belt and Road Initiative*, South China Morning Post Diplomacy, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2142698/eu-presents-nearly-united-front-against-chinas-unfair>, truy cập ngày 8/1/2019

⁸ ADB (2017), *Expanding Economies in Asia deliver 60% of global growth*, <https://www.adb.org/news/expanding-economies-asia-deliver-60-global-growth-ADB>, truy cập ngày 4/3/2018

⁹ European Commission (2018), *Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee of the regions and the European Investment Bank*, Brussels, 19/9/2018, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/joint_communication_-_connecting_europe_and_asia_-_building_blocks_for_an_eu_strategy_2018-09-19.pdf, truy cập 19/12/2018.

một số khác đang được đàm phán. Châu Âu cũng đã đạt mục tiêu can dự sâu hơn vào khu vực về chính trị và an ninh, như gia nhập Hiệp ước Thân thiện và Hợp tác Châu Á (TAC), tham gia vào Diễn đàn Khu vực ASEAN (ARF), Hội nghị Thượng đỉnh Á - Âu (ASEM). Những chủ đề gai góc như nhân quyền, dân chủ vốn là một trong những rào cản lớn giữa hai khu vực giờ đây cũng đã có những tháo gỡ bước đầu.

Trong bối cảnh mới, khi tầm quan trọng của châu Á đã được khẳng định, sự phụ thuộc giữa hai châu lục ngày một gia tăng, đồng thời Trung Quốc đang “thâu tóm” dần các quốc gia trong tuyến đường kết nối Á - Âu, thậm chí có những dấu hiệu thao túng cả các quốc gia thành viên của EU, Liên minh buộc phải có những biện pháp ứng phó. Nó càng phù hợp trong bối cảnh EU đang tham vọng cùng chèo lái một cuộc chơi mới trên thế giới với trọng tâm là xây dựng những nền kinh tế carbon thấp, thân thiện với môi trường trước những diễn biến phức tạp, khó lường của biến đổi khí hậu. Và “cuộc chơi” ấy phải mang “màu sắc châu Âu”, tức là phải minh bạch và bền vững. Chiến lược Kết nối Á - Âu đã ra đời trong hoàn cảnh đó, ngay sau khi Chủ tịch Ủy ban Châu Âu Jean-Claude Juncker kêu gọi một chính sách đối ngoại mạnh mẽ hơn của EU.

Phát biểu tại buổi công bố Chiến lược, Phó Chủ tịch EC Federica Mogherini nhấn mạnh: “Kết nối là cách thức để chúng ta hướng tới tương lai. Kết nối càng mạnh mẽ,

ơ hội cho chúng ta càng nhiều - cơ hội để tìm kiếm những giải pháp chính trị chung và mang sự thịnh vượng về kinh tế cho người dân. Cách tiếp cận của EU sẽ là thiết lập một mạng lưới kết nối mạnh mẽ, củng cố các mối quan hệ chiến lược nhằm hướng tới sự kết nối bền vững trên tất cả các lĩnh vực và dựa trên nguyên tắc tôn trọng những chuẩn mực chung. Đây là cách thức để EU giải quyết các thách thức và nắm lấy cơ hội, mang lại lợi ích cho người dân của cả hai châu lục Á và Âu”¹⁰

2. Mục tiêu cơ bản và kế hoạch triển khai

Mục tiêu cơ bản và quan trọng nhất của Chiến lược Kết nối Á - Âu là tạo ra một sự thay đổi về chất trong quan hệ giữa hai châu lục nhằm tối đa hoá những lợi ích của khu vực châu Á giàu tiềm năng vốn đang ngày một gia tăng tầm quan trọng đối với châu Âu, bằng cách tạo ra một sự tự do cho việc lưu thông con người, hàng hoá, dịch vụ và vốn giữa châu Âu và châu Á¹¹

Để thực hiện các mục tiêu đó, bốn lĩnh vực sẽ được triển khai: 1) Kết nối giao thông trên cả ba tuyến hàng không, hàng hải và đường bộ giữa châu Âu và châu Á; 2) Kết

¹⁰ European Commission (2018), Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee of the regions and the European Investment Bank, lldd.

¹¹ European Commission (2018), Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee of the regions and the European Investment Bank, lldd.

nổi kỹ thuật số, thúc đẩy môi trường công nghệ thông tin an toàn và cởi mở, ứng phó với an ninh mạng, bảo vệ quyền con người và tự do trực tuyến; 3) Kết nối năng lượng, tập trung xây dựng nguyên tắc thị trường, khuyến khích hiện đại hóa hệ thống năng lượng, áp dụng các giải pháp năng lượng sạch, sử dụng hiệu quả năng lượng và hỗ trợ kết nối năng lượng giữa EU và các nước đối tác châu Á; 4) Kết nối con người trên cơ sở tăng cường hơn nữa trao đổi sinh viên và nghiên cứu với các nước châu Á thông qua các chương trình học bổng, công nhận bằng cấp chung và các hoạt động trao đổi những nghiên cứu và sáng chế.

Điều đáng nói là chiến lược được phát triển trên các tiêu chí và kinh nghiệm từ “Cách thức châu Âu” (The European Way), trên cơ sở khẳng định châu Âu là một khu vực đã đạt được tình kết nối cao và đã gạt hái được nhiều thành tựu, như đã tạo ra được “một thị trường chung, con người tự do đi lại, công nhận chất lượng của nhau, liên minh năng lượng, tự do chuyển vùng - tất cả các kết nối này đã tạo ra cơ hội cho công dân, doanh nghiệp và nhà đầu tư của Liên minh Châu Âu và đóng góp cho mức sống tốt hơn trên khắp châu Âu¹². Những tiêu chí này được khái quát thành ba nguyên tắc:

Tính bền vững, tính toàn diện, và tuân thủ luật pháp.

Tính bền vững có nghĩa là kết nối chỉ có thể hoạt động nếu nó bền vững từ khía cạnh kinh tế, tài chính, môi trường và xã hội; *Tính toàn diện* có nghĩa là phải tập trung vào tất cả các khía cạnh, từ giao thông (là lĩnh vực then chốt), đến kỹ thuật số, năng lượng và con người; *Tuân thủ luật pháp* có nghĩa là kết nối phải được thiết lập theo các quy tắc và quy định quốc tế để hàng hóa, dịch vụ, vốn và con người di chuyển hiệu quả và công bằng.

Bảy biện pháp thực hiện bao gồm: 1) Đẩy mạnh hợp tác với các nước châu Á; 2) Hỗ trợ kết nối bền vững trong xây dựng chính sách và thúc đẩy các cơ chế đối thoại; 3) Thúc đẩy trao đổi dữ liệu hải quan; 4) Thống nhất cơ chế pháp lý cho việc vận chuyển hàng hóa bằng đường sắt trên lục địa Á - Âu; 5) Xây dựng những tiêu chuẩn về sử dụng các công nghệ hướng tới tương lai; 6) Tạo điều kiện thuận lợi cho đầu tư kết nối Á - Âu thông qua những khoản tín dụng và hợp đồng bảo lãnh phù hợp với các tiêu chuẩn quốc tế và “sân chơi” bình đẳng; 7) Thúc đẩy các thỏa thuận về loại bỏ khí thải carbon trong vận tải quốc tế, đặc biệt là ngành hàng không và hàng hải.

3. Đánh giá về Chiến lược Kết nối Á - Âu

Thứ nhất, Chiến lược kết nối Á - Âu là một kế hoạch đồ sộ, quy mô của EU nhằm đưa ra một đường hướng dài hơi và bền vững

¹² European Union (2018), Remarks by HR/VP Mogherini at the Press Conference on the Joint Communication: *Connecting Europe and Asia. Building Blocks for an EU strategy*, 19/9/2018, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/50736/remarks-hr-vp-mogherini-press-conference-joint-communication-connecting-europe-and-asia-%E2%80%93_en, truy cập 19/12/2018.

cho sự phát triển quan hệ toàn diện và sâu sắc với châu Á. Nó đồ sộ từ mục tiêu hướng tới, đến số lượng đối tượng tham gia, những công cụ dự định thực hiện, các luật chơi, và kết quả dự kiến.

Thứ hai, Chiến lược Á - Âu chính là một đối trọng của Sáng kiến “Vành đai, Con đường” không phải chỉ bởi vì nó ra đời sau khi Trung Quốc đã triển khai rầm rộ BRI được vài năm, mà còn vì sự tương đồng trong mục tiêu hướng tới và tham vọng đạt được.

Sự tương đồng giữa hai đại chiến lược được thể hiện trước hết ở chỗ chúng đều *tạo ra một cuộc chơi lớn trong cùng một không gian* là hầu khắp các quốc gia ở châu Âu và châu Á; Hai bên khởi xướng chiến lược đều cực kỳ tham vọng trong việc hướng tới mục tiêu *trở thành một trụ cột kinh tế*, thậm chí sẽ là người tạo dựng nên luật chơi của thế giới; Các bên sáng lập đều cam kết *các nước thuộc phạm vi chiến lược đều được hưởng các quyền lợi kinh tế* mà dự án mang lại thông qua việc tạo ra việc làm, đóng góp vào tăng trưởng kinh tế; cùng lựa chọn cách thức *đầu tư vào cơ sở hạ tầng tại các quốc gia châu Á*, và đều *chú trọng đến giao thông kết nối hai khu vực để cho người dân và hàng hoá tự do lưu thông*; Cả hai đại chiến lược đều *cùng cần tới một số vốn khổng lồ* tới nhiều chục ngàn tỉ USD; và đều cùng chú trọng *phát triển các tuyến giao thông*. Nếu như Trung Quốc triển khai đường xe lửa và

đường biển, thì EU tập trung vào đường biển, đường bộ và đường hàng không¹³.

Thứ ba, EU không thừa nhận Chiến lược Kết nối Á - Âu (CEA) là đối trọng của BRI bằng cách nhấn mạnh đến “sự khác biệt trong cách tiếp cận và thực hiện”, đồng thời khẳng định *EU sẽ vẫn tiếp tục phối hợp với Trung Quốc trên nền tảng của mối quan hệ song phương để “tạo ra sức mạnh tổng hợp và tìm kiếm sự tương đồng nhằm tạo ra một sân chơi bình đẳng”*¹⁴.

Thứ tư, dù đã đưa ra mục tiêu đầy tham vọng, song Chiến lược Kết nối Á - Âu vẫn bộc lộ một số khoảng tối: *Một là*, khái niệm địa lý chưa được làm rõ trong nội dung Chiến lược, do vậy, có nhiều điểm khó hiểu. Chẳng hạn, châu Âu không hề giải thích khái niệm “châu Âu” và “châu Á” trong dự án có nghĩa là bao gồm những quốc gia và vùng lãnh thổ nào? Một số quốc gia và tổ chức vốn là nòng cốt trong NAS 1994 lại chỉ xuất hiện một cách tương đối mờ nhạt trong CEA, như ASEAN, ASEM. Với ASEAN, châu Âu chỉ khẳng định sẽ hỗ trợ cho Kế hoạch tổng thể về kết nối ASEAN 2025 trong đó có đối thoại về giao thông. ASEM mặc dù được

¹³ European Commission, *Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee of the regions and the European Investment Bank*, Brussels, 19/9/2018, https://ec.europa.eu/sites/eeas/files/joint_communication_-_connecting_europe_and_asia_-_building_blocks_for_an_eu_strategy_2018-09-19.pdf, truy cập 19/12/2018.

¹⁴ European Commission (2018), *Explaining the European Union's approach to connecting Europe and Asia*, Brussels, 19 September 2018.

khẳng định là “một nền tảng quan trọng để cộng tác với các đối tác châu Á” nhưng cũng không đưa ra được một phương hướng cụ thể nào. Trong Đông Nam Á, chỉ có Singapore được châu Âu nhắc đến sẽ “tiếp tục đối thoại giao thông vốn đã khởi xướng từ năm 2011”¹⁵. Tổ chức Hợp tác Thượng Hải, hay Liên minh Kinh tế Á - Âu cũng không hề xuất hiện trong Chiến lược. Những quốc gia có vị trí quan trọng trong kết nối Á - Âu như Nga và Thổ Nhĩ Kỳ chỉ được đề cập một cách sơ sài¹⁶. Trong khi đó, một số quốc gia không thuộc hai châu lục Á và Âu như Australia và Hoa Kỳ vẫn được CEA khẳng định sẽ “mở rộng đối thoại kết nối bền vững”. Các quốc gia Tây Balkan và Kavkaz - đều không phải là thành viên của Liên minh Châu Âu - cũng được nhấn mạnh tập trung vào sự phát triển và kết nối. Điều này, được giới quan sát lý giải là bởi EU muốn ngăn chặn ảnh hưởng của Trung Quốc tại khu vực này trong bối cảnh đầu tư của Trung Quốc vào đây tăng mạnh trong một thập kỷ qua, bằng cách đưa ra các giải pháp thay thế.

Hai là, liên quan tới Trung Quốc có hai điều khó hiểu: i) Mặc dù xuất hiện sau khi BRI đã được triển khai, và có cùng mục tiêu là châu Á, cùng chủ trương xây dựng hạ tầng cơ sở, nhưng CEA hoàn toàn không hề đề

cập đến BRI cũng như vai trò của Trung Quốc; ii) Mặc dù trước khi ban hành CEA, mối quan hệ giữa Liên minh Châu Âu và Trung Quốc đã bộc lộ một số trục trặc tương đối nghiêm trọng trong quá trình triển khai BRI như đã đề cập bên trên, và việc CEA ra đời một phần chính là giải pháp nhằm thay đổi cục diện “cuộc chơi” đang có lợi cho Trung Quốc tại châu Âu, song châu Âu vẫn đưa ra kế hoạch “tăng cường hợp tác hiện có về cơ sở hạ tầng và hợp tác phát triển”. Mặc dù có nhắc đến yếu tố “sân chơi bình đẳng”, song những gì châu Âu thể hiện trong kế hoạch hợp tác với Trung Quốc cho thấy một phản ứng tương đối yếu ớt và sơ sài.

Ba là, vấn đề tài chính. Nếu như BRI đã triển khai và đưa lại những con số rất rõ ràng: Quỹ Con đường Tơ lụa Mới với 40 tỉ USD, Quỹ Hợp tác Đầu tư Trung Quốc - ASEAN với 20 tỉ USD, Quỹ Hợp tác Đầu tư giữa Trung Quốc và các nước CEE với 3 tỉ USD, Quỹ Thịnh vượng của Trung Quốc là 746 tỉ USD...¹⁷. Đặc biệt, tính đến tháng 9/2018, thương mại của Trung Quốc với các quốc gia Vành đai, Con đường đã vượt quá 5.000 tỉ USD, với đầu tư trực tiếp ra ngoài đạt 60 tỉ USD¹⁸, còn Chiến lược kết nối Á - Âu của châu Âu vẫn còn mơ hồ, chưa có gì cụ thể. Toàn văn bản không có một câu nào

¹⁵ European Union (2018), Remarks by HR/VP Mogherini at the Press Conference on the Joint Communication: *Connecting Europe and Asia: Building Blocks for an EU strategy*, 11dd, p.8

¹⁶ European Union (2018), Remarks by HR/VP Mogherini at the Press Conference on the Joint Communication: *Connecting Europe and Asia: Building Blocks for an EU strategy*, 11dd.

¹⁷ Giorgi Kvirikashvili (2018), *Europe and Asian Financial connectivity, risks challenges and opportunities*.

¹⁸ South China Morning Post (26/9/2018), *EU's bold move to rival China's Belt and Road in Asia*, <https://www.scmp.com/news/world/europe/article/2165781/eus-bold-move-rival-chinas-belt-and-road-asia>, truy cập ngày 24/12/2018

chứng tỏ châu Âu sẽ thiết lập một kế hoạch đầu tư cho châu Á, mặc dù các công cụ tài chính hiện tại và tương lai của EU có thể đưa ra một số quan điểm hỗ trợ đầu tư tư nhân vào các dự án liên quan đến kết nối, và dù có đề cập rằng châu Á cần khoảng 1,300 tỉ EUR mỗi năm cho hạ tầng. Điều thú vị là ở chỗ, mặc dù đã xây dựng và triển khai một kế hoạch đồ sộ, chi tiết, tài chính lớn, có thể thay đổi tính chất của hầu khắp các mối quan hệ kinh tế - chính trị giữa các quốc gia trên trục đường nối hai châu lục, song Trung Quốc chỉ khiêm tốn gọi nó là một “sáng kiến”, trong khi đó, châu Âu đã khẳng định tầm vóc và quyết tâm bằng từ “chiến lược”.

Thứ năm, những thiếu sót và sơ sài trong CEA có thể được khắc phục nếu nghiên cứu văn kiện Chiến lược Toàn cầu về Chính sách An ninh và Đối ngoại của Liên minh Châu Âu, qua đó có thể hiểu rõ trọng tâm của EU trong quan hệ với khu vực châu Á sẽ tiếp tục là Trung Quốc, Nhật Bản, Ấn Độ, các quốc gia thành viên ASEAN và ASEM. Trong đó, Trung Quốc được khẳng định sẽ triển khai các đối thoại về cải cách kinh tế, nhân quyền, khí hậu, đồng thời tối đa hoá các lợi ích từ hợp tác thương mại và đầu tư; Với các quốc gia còn lại, EU chỉ nhấn mạnh sẽ triển khai ngoại giao kinh tế, và hướng tới một hiệp định tự do thương mại với toàn khối ASEAN¹⁹.

Thứ sáu, nếu xem xét Chiến lược kết nối Á - Âu trong tổng thể Chiến lược Toàn cầu của Liên minh Châu Âu (EGS) thì sẽ thấy rõ vai trò đặc biệt của châu Á qua đánh giá của EU. EGS vốn được đưa ra vào năm 2016 có mục tiêu chung là giải quyết các xung đột, thách thức và tận dụng những cơ hội xuyên quốc gia. Đối với từng khu vực khác nhau trên thế giới, EU sẽ thúc đẩy những mục tiêu cụ thể riêng, và mặc dù khẳng định sẽ “không xuất khẩu mô hình của EU, mà là tìm cảm hứng đối ứng từ kinh nghiệm của các khu vực khác”. nhưng EU vẫn nhấn mạnh rằng “lợi ích và các giá trị của chúng tôi luôn đi liền với nhau. EU quan tâm tới việc thúc đẩy các giá trị của châu Âu trên toàn thế giới. Các giá trị cơ bản của chúng tôi luôn được gắn liền với lợi ích của chúng tôi”²⁰ Với châu Á, nó được xây dựng trên cơ sở nhận định “có một sự kết nối giữa thịnh vượng của châu Âu với an ninh ở châu Á, trong bối cảnh châu Á đại diện cho sức mạnh kinh tế và đồng thời hoà bình và ổn định ở châu Á lại là điều kiện tiên quyết cho sự phồn thịnh của châu Âu. Chúng tôi sẽ tăng cường ngoại giao kinh tế và thúc đẩy vai trò an ninh (của EU) ở châu Á.”²¹

Với Chiến lược Kết nối Á - Âu, lần thứ hai trong lịch sử quan hệ giữa hai khu vực, EU nhấn mạnh đến tầm quan trọng của châu Á trong chiến lược phát triển của mình. Đây là một kế hoạch đầy tham vọng của EU trong việc tạo ra một sân chơi “kiểu châu Âu”

¹⁹ European Union (2016), *Shared vision, common action: A strong Europe, Global strategy for the European Union's Foreign and Security Policy*.

²⁰ European Union (2016), *ibid.*

²¹ European Union (2016), *ibid.*

nhằm tối đa hoá các nguồn lợi trong quan hệ giao thương với khu vực giàu tiềm năng nhất thế giới này, cũng như tiếp tục gia tăng ảnh hưởng về chính trị tại châu Á. Dù châu Âu không thừa nhận, song Chiến lược Kết nối Á - Âu thực chất chính là một đối trọng của Sáng kiến Vành đai, Con đường, mặc dù trong trò chơi quyền lực mềm này, EU đã bộc lộ phản ứng tương đối chậm trễ và bị động trước Trung Quốc. Trung Quốc chắc chắn sẽ có những động thái nhằm bảo vệ kế hoạch của mình trước sự phản ứng này của EU. Còn các quốc gia châu Á khác, có lẽ sẽ có thêm lựa chọn cho các dự án hợp tác, đồng thời cũng có thêm cơ hội phá vỡ thế độc quyền của Trung Quốc về kinh tế và cả chính trị tại khu vực, nếu như CEA triển khai thuận buồm xuôi gió như toan tính của EU: "Mọi thứ đều có thể thay đổi - khi chúng ta kết nối lại với nhau, với một mục tiêu rõ ràng, để biến tầm nhìn thành hành động....: Một Liên minh Châu Âu mạnh mẽ và an toàn hơn là điều hoàn toàn có thể. Cùng với nhau, chúng ta đang làm cho nó trở thành hiện thực"²².

Mặc dù vậy, do việc châu Âu bỏ qua yếu tố quan trọng hàng đầu là tài chính nên khát vọng kết nối Á - Âu đã bị một số nhà nghiên cứu đánh giá là "tiểu thuyết", có nghĩa là phi hiện thực. Kết hợp với một số điểm chưa rõ ràng, thậm chí có phần khó hiểu như đã phân tích ở trên, thì dường như

vẫn còn quá sớm để bàn đến tính khả thi, cũng như hiệu quả của Chiến lược này, đặc biệt là khi châu Âu còn chưa đưa ra những chương trình cụ thể để triển khai Chiến lược đối với từng quốc gia và tổ chức khu vực tại châu Á.

Tài liệu tham khảo

1. European Commission (2018), *Explaining the European Union's approach to connecting Europe and Asia*, Brussels, 19 September 2018.

2. European Commission (2018), *Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee of the regions and the European Investment Bank*, Brussels, 19/9/2018,

https://ec.europa.eu/sites/ecas/files/joint_communication_-_connecting_europe_and_asia_-_building_blocks_for_an_eu_strategy_2018-09-19.pdf, truy cập 19/12/2018.

3. European Union (2016), *Shared vision, common action: A strong Europe*. Global strategy for the European Union's Foreign and Security Policy.

4. European Union (2017), *The EU Global Strategy Year 1*, <https://europa.eu/globalstrategy/en/vision-action>, truy cập ngày 19/12/2018.

5. European Union (2018), Remarks by HR/VP Mogherini at the Press Conference on the Joint Communication: *Connecting Europe and Asia: Building Blocks for an EU*

²² European Union (2017), *The EU Global Strategy - Year 1*, <https://europa.eu/globalstrategy/en/vision-action>, truy cập ngày 19/12/2018.

strategy, 19/9/2018, https://ec.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/50736/remarks-hrvp-mogherini-press-conference-joint-communication-connecting-europe-and-asia-%E2%80%93_en, truy cập 19/12/2018.

6. Giorgi Kvirikashvili (2018), *Europe and Asia: Financial connectivity, risks challenges and opportunities*.

7. ADB (2017), *Expanding Economies in Asia deliver 60% of global growth*, <https://www.adb.org/news/expanding-economies-asia-deliver-60-global-growth-adb>, truy cập ngày 4/3/2018.

8. Jeff Desjardins (2018), *These are economies which hold the most foreign currency*, World Economic Forum, <https://www.weforum.org/agenda/2018/06/mapped-the-countries-with-the-most-foreign-currency-reserves>, truy cập ngày 7/1/2019.

9. Keegan Elmer (2018), *EU presents united front against China's 'unfair' Belt and Road Initiative*, South China Morning Post Diplomacy, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2142698/eu-presents-nearly-united-front-against-chinas-unfair>, truy cập ngày 8/1/2019

10. Lily Kuo and Niko Kommenda, *What is China's Belt and Road Initiative?*, [initiative-silk-road-explainer, truy cập ngày 18/12/2018.](https://www.theguardian.com/cities/ng-interactive/2018/jul/30/what-china-belt-road-</p></div><div data-bbox=)

11. Megan Specia, *Winners and Losers in Trump's Planned Troop Withdrawal From Syria*, The New York Times, <https://www.nytimes.com/2018/12/20/world/middleeast/winners-losers-syria-trumps-troops.html>, truy cập ngày 24/12/2018.

12. Morgan Stanley, *Inside China's plan to create a modern silk road*, <https://www.morganstanley.com/ideas/china-belt-and-road>, truy cập ngày 18/12/2018.

13. Ravi Prasad (2018), *EU Ambassador condemn China Belt and Road Initiative*, The Diplomat, <https://thediplomat.com/2018/04/eu-ambassadors-condemn-chinas-belt-and-road-initiative/>, truy cập ngày 22/12/2018.

14. South China Morning Post (26/9/2018), *EU's bold move to rival China's Belt and Road in Asia*, <https://www.scmp.com/news/world/europe/article/2165781/eus-bold-move-rival-chinas-belt-and-road-asia>, truy cập ngày 24/12/2018.

15. Vũ Hiền (gt), *Bắc Kinh hướng Tây để hội nhập Á-Âu*, <http://nghiencuubiendong.vn/nghien-cuu-trung-quoc/4888-bc-kinh-hng-tay--hi-nhp-a-au,> 12/5/2015.